

Ниязгулова А.,
Акпанбетова А.

Жаңа медианың дамуы

Мақалада журналистиканың жаңа саласының дамуы, дәстүрлі бұқаралық ақпарат құралдары мен жаңа медианың өзіндік ерекшелігі, өзара байланыстары мен аудиторияға тікелей әсері қарастырылады. Жаңа медиа саласында пайда болған ақпарат көздері айтылады. Ақпараттық технологиядағы инновациялар, онлайн басылымдар және блогтармен, ақпараттық-сараптамалық сайттармен жұмыс жасау жолдары талданады. Жаңа медианың журналистикаға ықпал-әсерін, заманауи технологияның озық үлгілерін зерттейді. Аудиториямен тығыз қарым-қатынас орнатудың, әлеуметтік желілерде қоғамдық пікір қалыптастырудың маңызына тоқталады.

Түйін сөздер: жаңа медиа, интернет, онлайн журналистика, әлеуметтік желілер, заманауи технологиялар, блог, конвергенция, мультимедия.

Niyazgulova A.,
Akpambetova A.

Development of new media

In this article considered a new development in the field of journalism, the peculiarity of the traditional media and new media, directly impact on the audience. Describes the sources of the information that appears in the field of new media. Innovations in information technology, online publications and blogs, expert analyzes ways to work sites. To establish a close relationship with the audience, stressed the importance of the formation of public opinion on social networks.

Key words: new media, the Internet, online journalism, social networks, modern technology, blog, convergence, multimedia.

Ниязгулова А.,
Акпанбетова А.

Развитие новых медиа

В статье рассмотрены современные тенденции развития журналистики, особенности традиционных СМИ и новых медиа, а также их влияние на пользователей сети. Исследуются источники появления новой информации. Проводится анализ инноваций в области информационных технологий, интернет-изданий и блогов. Описывается влияние медиажурналистики на новые способы изучения образцов современных технологий. Изучается значение общественного мнения в социальных сетях.

Ключевые слова: новые медиа, интернет, онлайн-журналистика, социальные сети, современные технологии, блог, конвергенция, мультимедиа.

ЖАҢА МЕДИАНЫҢ ДАМУЫ

Бүгінгі «ақпарат технологиялары» ғасырында жаңа технологиялардың маңыздылығы арта түсіп, интернет бүкіл әлемде болып жатқан оқиға-құбылыстар туралы қас-қағым сәтте хабардар болуға мүмкіндік туғызды. Бұқаралық ақпарат құралдарының барлығы бүкіл қызметін жаппай ғаламдастыруға көшті. Журналистикада бұрынғы дәстүрлі медиамен қатар жаңа медиа да қалыптасып, оның аудиторияға ықпалы күшейе түсті. Интернеттің үздіксіз дамуы арқылы біз жаңа медиа өнімдеріне қол жеткіздік.

Бүкіл тұрмысымыз бен өмірімізді интернетсіз көзге елестету мүмкін еместей қазіргі жағдайда дәстүрлі ақпарат құралдарындағы жаңалықтар мен ақпараттарды интернет арқылы тұтынатындардың саны күрт арта түсті. Кез келген оқиға-құбылыс туралы ақпаратты газет, радио немесе теледидар арқылы жеткізумен шектелмей, оны түрлендіріп беру «жаңа медианың» міндетіне жүктелді. Интернет аудиторияны жаңалықтан хабардар етіп, ондағы видео-суреттерін тамашалап, аудиосын тыңдау сияқты жаңа мүмкіндікті береді. Мұнымен шектелмей әрбір адам ақпараттан құлағдар болып қана қоймай, сол жағдайға өзі де тікелей араласып, жеке пікірін қоса алатындай деңгейге жеттік. Осындай артықшылықтарды тиімді пайдаландыратын технологияның өнімі – «жаңа медианың» болашағы зор деп айта аламыз.

«Жаңа медиа – әлеуметтік және мәдени компьютерлік желілердің кіріп келуімен байланысты жаңа мыңжылдықтағы өзгерістердің, Интернет, сандық сақтау және тұжырымдамалық инновациялар, пәнаралық талдау сериясының, әр түрлі байланыс құралдарын игеру тәсілінің тұжырымдамасы» [1].

Мақалаға негіз болған «Жаңа медиа» түсінігі ең алдымен компьютерлік техниканың әсерінен коммуникативтік және әлеуметтік кеңістіктің өзгерісінен туындаған. Оған көптеген Интернет сайттары, виртуалды шындық, мультимедиялық және компьютерлік ойындар, сандық видео, фильм және компьютерлік анимациялар кіреді. Жаңа медианың журналистикаға ықпал-әсері екі тарапта қарастырылады. Ғаламтор арқылы қазақ тілді ақпарат алаңдары: порталдар, сайттар, форумдар мен блогтар қазақ аудиториясына тікелей бағытталуда. Со-

нымен қатар қазақтілді интернет-аудитория қалыптасып, бүгінде олардың саны көбейді.

Ақпарат жеткізудің тәсілі – жаңа медиа мен дәстүрлі медиа арасындағы ерекшелік мынада: дәстүрлі медиада, яғни радио, телевидение немесе газет арқылы қалыптасқан дәстүр бойынша өз аудиториясына ақпарат жеткізіледі. Жаңа медиа оқырман немесе көрерменнің қызығушылығын арттыру үшін бірнеше мүмкіндіктерді қоса атқарады. Оқырман мәтінді оқи да алады, жазылған аудионы тыңдай да алады, бұдан тыс болып жатқан жағдайды көзбен де көргендей бола алады. Ал жаңа медиа мен дәстүрлі медианың ұқсастығы – екеуінің де көздеген мақсаты біреу: аудиторияға сұранысқа сай ақпарат жеткізіледі. Бірақ бұл жағдай ақпараттың сапасына әсер етпейді. Керісінше, мәліметтер толыға түскен сайын оқырманда немесе көрерменде көзбен көргендей сенім қалыптасады.

Жаңа медиа арқылы қоғаммен тығыз байланыс орнату нығайды. Аудиторияны қоғамдық мәселелерді талқылауға қатыстыру жаңа медианың әлеуметтік маңызын арттырды. Бұдан тыс журналистикада интернет-журналистика, азаматтық журналистика деген салалар қарқынды дамыды. Жаңа медиада мәтінмен жұмыс жасаудан тыс мультимедиялық, графикалық ақпараттарды тарату тәсілі жетілді. Дәстүрлі медиада кері байланыс хат немесе телефон қоңырауы арқылы ғана орнатылса, енді БАҚ-тың жаңа түрінде онлайн түрде немесе электронды пошталар арқылы кері байланыс жасаудың тиімділігі артты. Бұл бұқаралық ақпарат құралдарының қоғаммен тығыз байланыс орнатуына септігін тигізіп отыр.

Сандық технология мен спутниктік көрсетілім арқылы көптеген халықаралық арналар әлемнің шет-шетіне жаңалықтар таратуда. Медиа қызметіне сандық технологияның енгізілуі арқылы интернет жүйесі кино мен телевизияның қимыл-қозғалысын, іс-әрекетін, радионың дыбыс дауысын, фотожурналистиканың бейнелеу тетіктерін, мерзімді баспасөздің мәтіндік нұсқаларын, онлайн кітап құралдары және пошталық байланыстың барлық мүмкіндіктерін кеңінен пайдаланатын болды [2].

Ақпараттық технологиядағы инновациялар бұқаралық ақпарат құралдарының жаңа кезеңін пайда етті. Жаңа медианың қаншалықты маңызға ие екенін сандық телевизияның дамып, халықаралық спутниктік телеарналар арқылы бүкіл әлемдегі жаңалықтарды аудиторияға жылдам жеткізу мүмкіндігінің кеңейгенінен де білуге болады.

Журналистиканың жаңа саласының жетістіктері ретінде айтылатын тағы бір құбылыс – блогтың күн сайын аса маңызды қызмет түріне айналып бара жатқаны сыр емес. Блог сөзі «сайттар туралы есеп» деген түсініктен (Weblog) алынған сөз. Бұл кері хронологиялық тәртіппен жазылған үздіксіз хабарлар лентасы дегенді білдіреді. Оны пайдаланушы, яғни блоггер жүргізіп отырады. Қазіргі кезде әлемде түрлі тілдерде шығатын және түрлі блогсервистерге орналасқан ондаған, жүздеген блог бар [3].

Дегенмен қазіргі кезде блогтардың мәртебесі нақтылынбаған. Олар кәдімгі интернет сайттары болып табылады. Блог – виртуалды күнделікті жаңалықтарды енгізу арқылы күнделікті ойларды жарыққа шығарып, адамдарды бір-бірімен жақындастырады. Жаңа медианың жетістігі саналған блогтың тағы бір ұтымды тұсы кез келген адам өз блогын ашып, оған қызықты мәліметтерін енгізіп, өз аудиториясымен ой бөлісе алады. Сонымен қатар қазақ тіліндегі блогтардың қызметі мен сапасы көңілге қонымды.

Ұялы байланыс құралдарына адамдардың тәуелді болып қалғанын ешкім жоққа шығара алмайды. Өйткені телефонды адам үнемі өзімен бірге ала жүреді, онсыз ешбір тірлік бітпейтіндей күйге түстік. Осы байланыс құралының көмегімен кез келген адам болып жатқан оқиғаны суретке немесе видеоға түсіріп, мазмұнын хабарлау арқылы бұқаралық ақпарат құралдарына қатысушысы бола алады.

Ақпарат шекара білмейді. Сондықтан да жаңа медиа-технологияның мүмкіндіктері журналист үшін қарым-қатынас ауқымын кеңейтетін байланыс құралы, жұмысты ұйымдастырудың жаңа түрі. Бүгінде мерзімді басылымдардың саны және олардың электронды нұсқасы да күн сайын өсіп келеді. Пікір алысу мен ақпарат алмасуға арналған сайттар мен блогтардың, веблогтардың саны да біршама артқан және олар өз оқырмандарының сұранысына сай ақпараттарды күн сайын жаңартып отырады. Сайттарда жарияланған материалдар арқылы интернет тұтынушылары қажетті мәліметтерге қанық бола алады. Мәтінмен шектелмей, мультимедианы қоса пайдаланған сайттардың жұмысы жандана түсетіні белгілі. Мультимедиялық БАҚ тарихындағы алғашқы ереже – басылымдар мен онлайн арасында өзара байланыс орнату болып табылады. Мерзімді және онлайн басылымдар бірін-бірі үнемі толықтырып отырады. Ақпараттық жобаларды сапалық жағынан дамытатын барлық коммуникация каналдары – оффлайндық және онлайндық каналдарды

толық пайдаланатын медиахолдингтердің қызметі маңызды. Қазақстанда дәстүрлі баспасөздің электронды нұсқалары, сайттары күн сайын жаңа ақпараттармен толығып, өз аудиториясын кеңейтуге күш салуда. Өйткені бұрынғыдай үңіліп оқитын газет оқырмандары тапшы. Тұтынушылардың көпшілігі мобильді байланыс құралы немесе интернет желісінен жаңалықтарды білгенді жөн санайды.

Әлеуметтік желілерді пайдаланушылардың ақпараттың қай түрін болса да қабылдауға және оны таратуға мүмкіншіліктері жеткілікті. Бүгінде әлеуметтік желілер де жаңа медианың ерекше түрі ретінде қоғаммен тығыз қарым-қатынас жасауға аса қолайлы тәсіл екені мойындалып отыр. Келешегі зор әлеуметтік желілер интернетке негізделген қызмет ретінде пайдаланушыларға шектеулі жүйе ішінде қоғам немесе топтың профилін, тығыз байланыс орнатқан адамдардың тізімін жасаудың, сондай-ақ бір жүйе ішінде бірнеше адамның өзара байланыс орнатып, желіде кездесу мүмкіндігін береді [4].

Дәстүрлі бұқаралық ақпарат құралдарының қай түрінде болса да (баспасөз, телевидение, радио) жаңа медиа тиімді пайдаланылады. «Facebook», «ВКонтакте», «Твиттер» сияқты әлеуметтік желілердегі аудиторияның бұқаралық ақпарат құралдарында көтерілген мәселелерге байланысты жазған пікірлері аса маңызды. Әлеуметтік желіде ақпарат алмасудың тағы бір тиімді тәсілі – жеке хабарламалар алмасу мүмкіндігі. Журналистердің өзі де «Facebook», «ВКонтакте», «Твиттер» әлеуметтік желілерінде жеке парақшаларын ашып, жарияланған материалды аудиторияның талқылауына салып отырады. Әлеуметтік желілерде арнайы топ құруға, қоғамдық және жеке топтарға хабарлама жасауға болады. Бұл жерде әлеуметтік желілер журналиске қоғамдық пікірді қалыптастыратын жеке адамдармен виртуалды байланыс орнату мүмкіндігін береді. Жаңа медианың бұл түрі бұқаралық ақпарат құралдарынан әлеуметтік желі пайдаланушыларына өзгеше және таңқаларлық хабарларды ұсынатындығымен ерекшеленеді. Өйткені мұнда БАҚ-тың басты жаңалықтары мен тақырыптарының қаншалықты маңыздылығы да аудитория тарапынан кеңінен талқыланады. Әлеуметтік медиа ақпаратты тарату мүмкіндігі жағынан журналистиканың басқа салаларына қарағанда едәуір алға ілгерілеп кетті.

Адам үшін қандай ақпараттың болса да маңызы зор. Бүгінгі күні жаңа медиа біздің күнделікті өміріміздің ажырамас бөлігіне айналып

отырғаны белгілі. Интернет, жедел байланыс сияқты коммуникацияның жаңа құралдары әлемдегі дерек көздері мен базаларын жаппай пайдалануға мүмкіндік беріп отыр. Ақпарат өндірістік фактор ғана емес, қоғамды демократияландырудың негізгі құралдарының біріне айналуға [5].

Жаңа медиа қоғамдық өмірдің барлық саласына еніп, әрбір адамның қызметі интернет желісімен тығыз байланысты болып отыр. Жаңа медиа Отандық БАҚ-тың, қоғамдық өмірдің қай саласын болса да жедел дамытты, тұрмысымыздағы күрмеулі мәселелердің түйінін шешуге және ауырын жеңілдетуге септігін тигізді.

Жаңа медиа қоғамдағы демократиялық үрдістердің дамуына оң үлес қосуда. Интернет БАҚ-тардағы аудиториямен байланыстың оңтайлы әдістерінің болуы ақпарат тұтынушыларының ой мен сөз еркіндігіне мүмкіндік берді. Аудиториямен тығыз қарым-қатынас орнату ісі: оларды медиа ісіне тарту, қоғамдық мәселелерді талқылауға қатыстыру жаңа медианың әлеуметтік маңызын арттыра түсті [6].

Қазақ интернет журналистикасы тәуелсіздіктің алғашқы жылдары, нақтырақ айтқанда 1995 жылы қалыптасты. Сөйтіп ондаған жылдың ішінде отандық интернет желісі – Қазнеттің жандануы нәтижесінде жаңа медиа арналары дамыды: көптеген БАҚ дәстүрлі түрден заманауи мәтіндер мен құрылымдарға ауысты, қазақтілді контенттер мен аудиовизуалды ақпарат көлемі артты, таралу ауқымы кеңейіп, қолжетімді бола түсті [7].

Конвергенция – бұған дейін әртүрлі болып келген, белгілеріне, қызметтеріне, мүмкіндіктеріне қарай ажыратылған медиалардың кірігуі [8].

Бүгінгі БАҚ-тың басты ерекшелігі осы конвергенция үрдісінен туындайды. Жаңа ақпараттық және телекоммуникациялық технологиялардың ықпалымен бұл сала жаңа сапалық биікке көтерілуде. Ол негізінен медиа индустрияға интернеттің кірігуімен айқындалады. Конвергенция көптеген функцияларды атқара алады. Ол бұған дейін бытыраңқы жатқан бұқаралық ақпарат құралдарының бірігуіне жол ашады. Бір материал жаза отырып, журналист оны газетке де, онлайн ақпарат құралға, сондай-ақ телеарнаның телемәтіні ретінде пайдалана алады.

Журналистерге заман талаптарына сай білім беруде, оларды тәжірибеден өткізуде жаңа медианы, ақпарат технологияны терең меңгеретіндей білім беруге назар аударылу қажет. Қазақстанды әлемдік озық елдердің қатарына жеткізу ұстанымына сай экономиканың іргесін

байытатын тетігін тиянақтау, жаңа инновациялық жобалар жасауға бейім болу, болашақ журналистерге заманауи ауқымда білім мен тәрбие беру – бүгінгі күннің өзекті мәселесі [9].

Қорыта айтқанда, жаңа медианың, технологиялардың дамуы журналистиканың ақпараттық қызметін, сондай-ақ дәстүрлі медианы да өзгертті. Журналистикада да жаңа салалар пайда болып, жаңа медиа журналистиканың

әлеуметік маңызын арттырып, оны жоғары деңгейге көтерді. Бұқаралық ақпарат құралдарының ақпарат беру тәсілі өзгергенімен, оның басты мақсаты тіпті өзгерген жоқ. Керісінше жаңа медиа БАҚ-тың дамуына тікелей ықпал етті. Бұл журналистерге өз үстінде көбірек жұмыс істеуді, жаңа медианың қыр-сырын терең біліп, қоғамға әсер етудің тиімді жолдарын іздеуді міндеттейді.

Әдебиеттер

- 1 <http://voluntary.ru/dictionary/568/word/novye-media>.
- 2 Жаңа медианың дамуы қарқынды / К. Шамахайұлы // Заң газеті. 2014 ж. 27 маусым. – №94. – 3 б.
- 3 Шибұтов М. Журналистерге арналған блогтар. Қазақстан журналистерінің тәжірибесінен: тәжірибелік нұсқаулық. – Алматы, 2008. – 432 б. – 153-155 бб.
- 4 Фредерик Е. Журналистика саласы бойынша білім беруде әлеуметтік желілерді пайдалану. Қазіргі кездегі журналистік білім беру: Инновациялар, жаңа технологиялар: оқу-әдістемелік құралы. – Алматы: Асыл кітап, 2013. – 168 б. – 112-113 бб.
- 5 Бижан Ж. Журналист шығармашылығындағы жаңа инновациялық технологиялар: оқу құралы. – Астана: Фолиант, 2013. – 208 б. – 178-179 бб.
- 6 Жаңа медиа: аңыз бен ақиқат / Ж. Әбдібек // Ақиқат. – 2013. – №2. – 36-38 б.
- 7 Жаңа медианың ықпалы артып келеді / Г. Айтжанбай // Айқын. – 2013. 20 қыркүйек. – №173. – 2 б.
- 8 Жаңа медиа мен дәстүрлі БАҚ: өзара кірігуінің конвергенциясы мәселелері / Ә. Тәшімова // ҚазҰУ хабаршысы. Журналистика сериясы. – №2(30). – 77-80 б.
- 9 Бекболатұлы Ж. Біртұтас ақпараттық кеңістік: қалыптасу кезеңдері: Қазақстандағы ақпараттық үрдістер: тәуелсіздікті нығайтудағы БАҚ-тың рөлі: халықаралық ғылыми-практикалық конференция материалдары. – Алматы: «Тоғанай Т», 2012. – 476 б. – 213 б.

References

- 1 <http://voluntary.ru/dictionary/568/word/novye-media>
- 2 Zhana medianyn damuy karkyndy / K. Shamahajuly // Zan gazetі. 2014 zh. 27 mausym. – №94. – 3 b.
- 3 Shibutov M. Zhurnalisterge arnalfan blogtar. Kazakstan zhurnalisterinin tazhiribesinen. // Tazhiribelik nuskaulyk. – Almaty, 2008. – 432 b. – 153-155 bb.
- 4 Frederik E. Zhurnalistika salasy bojnynsha bilim berude aleumettik zhelilerdi pajdalanu. Kazirgi kezdegi zhurnalistik bilim beru: Innovacijalar, zhana tehnologijalar: oku-әdistemelik kuraly – Almaty: Asyl kitap, 2013. – 168 b. – 112-113 bb.
- 5 Bizhan Zh. Zhurnalist shyfarmashylyғыndary zhana innovacijalyk tehnologijalar: Oku kuraly. – Astana: Foliant, 2013. – 208 b. – 178-179 bb.
- 6 Zhana media: anyz ben akikat / Zh. Әbdibek // Akikat. – 2013. – №2. – 36-38 b.
- 7 Zhana medianyn ykpaly artyp keledi / G. Aytzhanbaj // Ajkyn. – 2013. 20 kyrkujek. – №173. – 2 b.
- 8 Zhana media men dastyрli BAK: өзara kiriguinin konvergencijasy мәseleleri / Ә. Tәshimova // KazUU habarshysy. Zhurnalistika serijasy. – №2(30). – 77-80 b.
- 9 Bekbolatuly Zh. Birtutas akparattyk kenistik: kalyptasu kezenderi: Kazakstandary akparattyk yrdister: tәuelsizdikti nyғajtudaуy BAK-tyн rәli: halykaralyk ғыlymi-praktikalyk konferencija materialdary. – Almaty: «Toғanaj T», 2012. – 476 b. – 213 b.